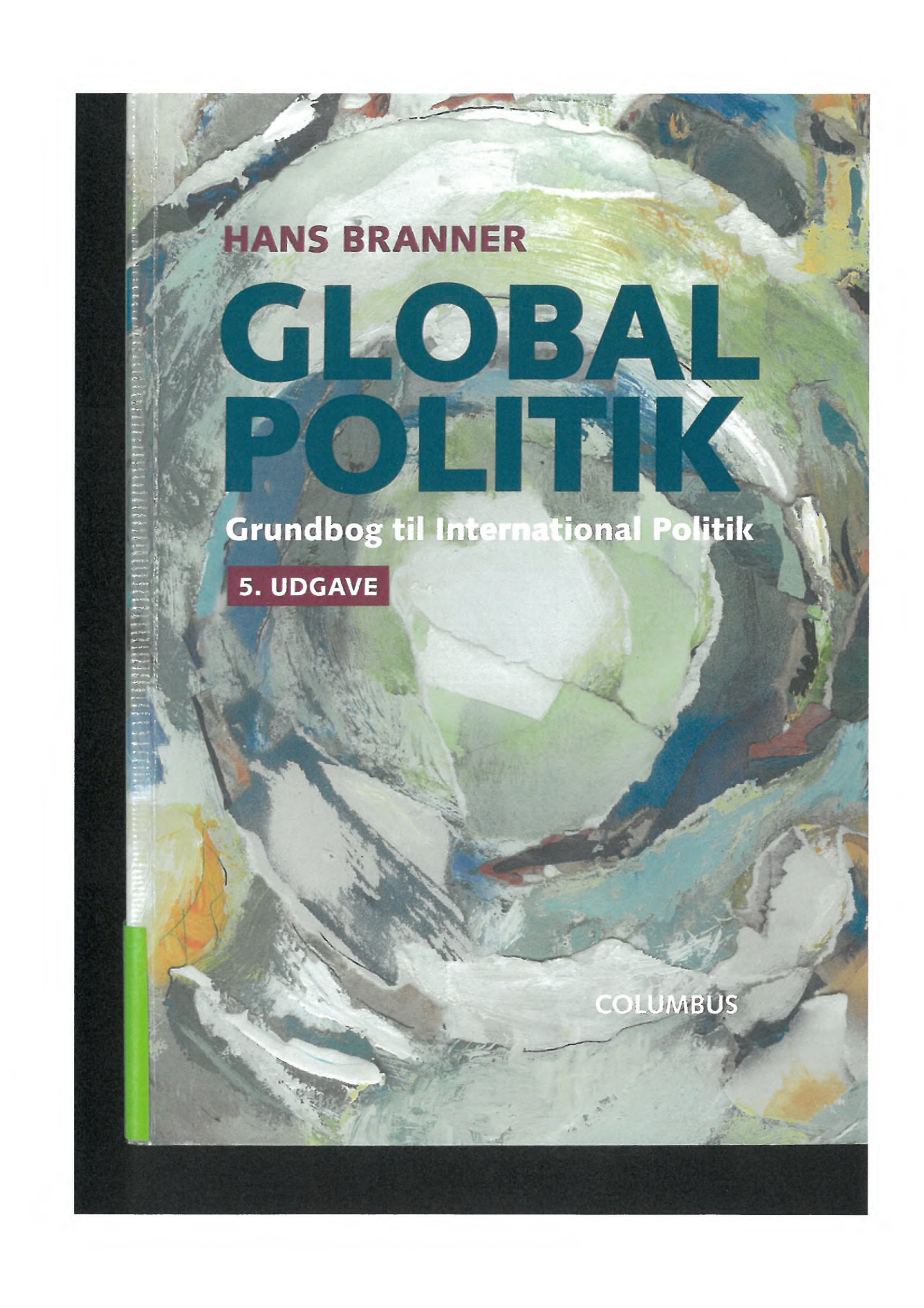

The background of the book cover is an abstract painting of a globe. The colors are muted and earthy, with shades of green, blue, grey, and white. The brushstrokes are visible, giving it a textured, hand-painted appearance. The globe is centered and occupies most of the cover.

HANS BRANNER

GLOBAL POLITIK

Grundbog til International Politik

5. UDGAVE

COLUMBUS

4.4 Global retfærdighed på dagsordenen

En af globaliseringens konsekvenser er en stigende tilbøjelighed til se på verden som et globalt samfund – svarende til det nationale. Det forhold at verden er kommet til at hænge mere sammen, har skabt grobund for en større global ansvarlighed og øgede bestræbelser for at sikre en mere retfærdig verden.

Der er mange tegn på at en sådan udvikling finder sted. Det tydeligste har måske været FN's vedtagelsen af de såkaldte MDG'ere (Millennium Development Goals) i 2000 der indebar en forpligtelse til at arbejde for opfyldelsen af otte nærmere definerede mål i løbet af 15 år, hvoraf halvering af antallet af fattige i verden og sikring af skolegang til alle var nogle af de vigtigste. Ved udløbet af perioden i 2015 blev forpligtelsen fornyet, nu med opfyldelse af 17 mål (SDG = Sustainable Development Goals, se nærmere skemaet i figur 4.9). Andre tegn er det øgede fokus på håndhævelsen af menneskerettigheder og på spørgsmålet om uligheden i verden.

Det drejer sig alt sammen om emner der længe har været en del af den politiske dagsorden inden for den enkelte stat, og hvor mange stater i den udviklede del af verden gennem årene har gjort store fremskridt. Når det nu også er blevet en del af den globale dagsorden, er det et vidnesbyrd om at globaliseringen i et vist omfang også er slået igennem inden for den politiske dimension, og at holdninger til hvad man forstår ved et retfærdigt samfund, ikke længere er forbeholdt spørgsmål der hører hjemme i en national sammenhæng.

Heraf følger ikke at der nødvendigvis er enighed mellem staterne om, hvordan de globale problemer skal gribes an. Den tiltagende kamp om hvilken verdensorden der skal være gældende (se megatrend 1 i kapitel 1) og opsplitningen mellem demokratier og autokratier har i de senere år gjort det vanskeligere at nå frem til fælles løsninger. Den politiske dimension i globaliseringen halter efter de stigende udfordringer som problemerne på den globale dagsorden byder på; samtidig med at enigheden om centrale spørgsmål, som respekten for menneskerettigheder og nødvendigheden af nye klimatiltag, halter.

I dette afsnit vil vi se nærmere på det politiske stridspunkt der traditionelt har været et af de mest centrale på de nationale arenaer: fordelingen af goder i samfundet. Hvilken grad af ulighed skal man acceptere, og hvordan bekæmper man bedst fattigdommen? Alt efter politisk overbevisning er der forskellige svar på disse spørgsmål, og det gør sig også gældende når de diskuteres i en global sammenhæng. Men først nogle facts der belyser udviklingen inden for dette område.

Fattigdomsreduktion og økologisk balance

Det fremgår af figuren s. 137 at fattigdommen på globalt plan i løbet af de seneste årtier – og frem til omkring 2020 – har været kraftigt faldende når den måles som en procent af befolkningen. Selve antallet stagnerede i 1980'erne, men siden er det nærmest blevet

Figur 4.9 FN's millennium- og verdensmål – og deres opfyldelse

Millenniummål	Indikator 2015	Opfyldelse	Indikator 2030	Status 2022
Fattigdom	Halvering af antal fattige (under 1,25\$ om dagen) og antal sultende	+ = 10,1% fattige i verden	100% udryddelse	%-fattige faldt til 8,6 i 2018, men er siden steget (corona, krig i Ukraine, inflation). Stigende antal lider af hunger siden 2015 (ca. 800 mill.)
Uddannelse	Grunduddannelse til alle børn	Næsten: fra 80% til 90%	Gratis til alle	
Ligestilling	Begge køn ligestillet mht. adgang til uddannelse	+	Stop for diskrimination og vold	
Børnedødelighed	2/3 reduktion for børn under 5 år	Delvist: fra 12,7 mill. til 6 millioner årligt	Højst 25 pr. 1.000 levendefødte	Nedbragt til 5 mill. i 2020
Mødredødelighed	3/4 reduktion	45%	Under 70 pr. 100.000	
Sundhed	Standse spredning af HIV/aids og halvere forekomsten af Malaria	+	Ophør af epidemier	Ca. 500 mill. smittede og 15 mill. døde som følge af Covid-19.
Sanitet	Halvering af antal mennesker uden adgang til rent vand	+	Universel adgang til rimelig pris	2015-20 stigning fra 70% til 74%
Bistand	Øgning af udviklingsbistand	+	Opfyldelse af 0,7% målsætning for udviklede lande	Stigning, men langt fra målet

I forspalten er angivet de 8 millennium-mål fra år 2000. De er alle i lettere revideret form også indeholdt i de 17 nye verdensmål fra 2015. Skemaet viser overordnet i hvor høj grad de oprindelige mål blev opfyldt, hvilke yderligere krav der er opstillet på de samme områder i 2015-målene, og i hvor høj grad der frem til 2022 er sket fremskridt (tre steder mangler relevante tal). For overskuelighedens skyld er in-

dikatorerne indskrænket til de allervigtigste. En mere udførlig gennemgang af de nye mål og indikatorerne for deres opfyldelse kan findes på hjemmesiden: unric.org/verdensmaal. Blandt de nye mål der blev tilføjet i 2015, er mål vedrørende ulighed, klima, forurening, biodiversitet og retfærdige samfund (blandt andet bekæmpelse af korruption). I skemaet ovenfor er 100 % opfyldelse angivet med et +.

halveret. Udviklingen har betydet at FN's millennium-mål vedrørende fattigdom i 2015 er blevet opfyldt.

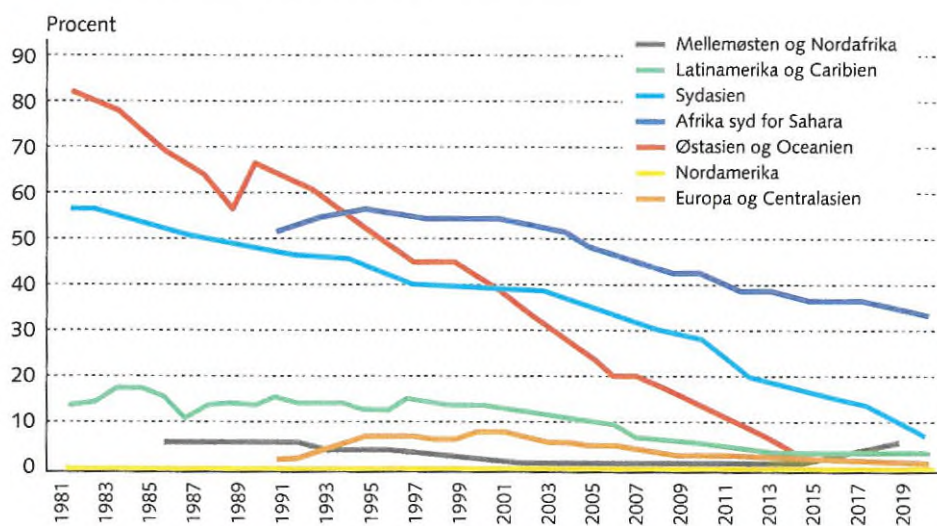
Den vigtigste årsag til at det er lykkedes at nå så langt, og at reduktionen er sket så hurtigt, er de fremskridt der er gjort i en række hidtil fattige og meget befolkningsrige ulande.

En meget kraftigt vækst har betydet at de har været i stand til at løfte millioner af deres dårligst stillede indbyggere op i en ny og stærkt voksende middelklasse. Det gælder især Kina, hvor man skønner at omkring 500 millioner mennesker inden for de sidste 30 år har forladt kategorien af fattige. Men også i lande som Indien og Brasilien har der været en tilsvarende, om end ikke helt så markant udvikling. Figuren viser også at fattigdomsreduktionen fortsatte trods finanskrisens gennemslag i 2008, blandt andet fordi de nævnte lande har været mindre ramt af tilbageslag end de rige lande i Europa og Nordamerika. I senere prognoser udarbejdet af Verdensbanken har man regnet med at reduktionen ville

forsætte, og at der i 2030 "kun" ville være ca. 400 millioner fattige tilbage – eller cirka 1/20 af verdens befolkning (mod godt 1/10 i dag). I de nye millennium-mål fra 2015 er målsætningen for 2030 en total udryddelse af fattigdommen i verden. I de senere år er udviklingen dog vendt (se figur 4.9).

Alt andet lige har denne udvikling været uhyre positiv og opløftende. Fattigdom har i århundreder været en svøbe for menneskeheden og for den enkelte der er ramt af den. Med fattigdom følger andre belastende livsvilkår: sult- og underernæring, sygdomme, børnedødelighed m.v. På internationalt plan har resultatet været store folkevandringer og konflikter om territorier. Der er stadig stor fattigdom i verden, og der vil vedblive med at være det i mange år endnu. Men det forhold at udviklingen nu går i den rigtige retning, skaber håb for de mange stærkt underprivilegerede mennesker i hidtil stærkt tilbageslåede områder og kan bidrage til at mindske trusler mod freden.

Figur 4.10 Global fattigdomsreduktion 1981-2020

Anm. Figuren viser andelen af ekstremt fattige (med under 1,9 \$ pr. dag) i de forskellige regioner. Kilde: Verdensbanken.

Er der plads til os alle på planeten?

»Vi har kun én planet. Vi har kun en begrænset mængde ressourcer. Antallet af mennesker på planeten er næsten tredoblet, siden jeg blev født, og hvert enkelt menneske beslaglægger flere ressourcer end dengang. For første gang i menneskehedens historie har vi en helt afgørende selvstændig indflydelse på klodens udvikling – og potentielt dens overlevelse. Når – og jeg siger ikke 'hvis' – et par milliarder mennesker i Asien og Afrika rækker ud efter den livsform, vi har haft i Vesteuropa og Nordamerika, så kan man sige, to ting er sikkert: De kan ikke få den livsform, og vi kan ikke beholde den. Vi bliver nødt til at indrette os på en anden måde. Ikke nødvendigvis en dårlig måde, en

kedelig måde eller en sørgelig måde, men en anden måde. Hvis vi ikke individuelt, nationalt og internationalt ændrer adfærd, så kan vi ikke håndtere problemet. Så får vi voldsomme forskydninger af klimaet. Er der noget galt med, at man vil kunne dyrke grøntsager i Sydgrønland? Nej, men problemet er, at så stor en ustabilitet i klimaet på kloden vil med meget stor sikkerhed i mine børns generation drive millioner af mennesker på vandring og skærpe antallet af konflikter i verden.«

Uddrag af interview med fhv. udenrigs- og finansminister Mogens Lykketoft (S), Information, 24.11.2014. Lykketoft var 2015-16 formand for FN's Generalforsamling.

Set ud fra en international politik-synsvinkel har fattigdomsreduktionen og den udvikling der ligger bag, dog også en bagside. Når millioner af mennesker i den fattige del af verden i kraft af den økonomiske vækst i så hurtigt et tempo bliver gjort til forbrugere på linje med dem vi kender i vores del, kan det ikke undgå at udgøre en stor miljøbelastning. Det gælder både med hensyn til luftforurening, vandforsyning og klimaændringer. Og de problemer der følger heraf, er ikke begrænset til det enkelte land der oplever en reduktion i antallet af fattige. Det gælder naturligvis især hvad angår de globale konsekvenser af klimaændringer, men også andre forhold kan få internationale følgevirkninger. Vandmangel er således allerede i dag et problem der giver anledning til konflikter mellem stater, og det risikerer i fremtiden at blive stadigt større.

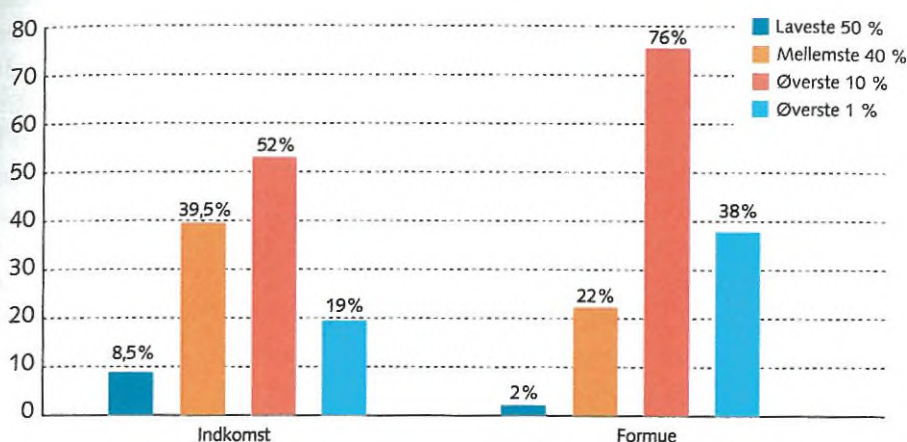
Overordnet set rejser udsigten til en voldsomt voksende middelklasse i verden spørgsmålet om hvorvidt vores klode ressourcemæs-

sigt kan klare en sådan udvikling, og om den overhovedet vil kunne overleve i sin nuværende form; og dermed rejses også spørgsmålet om hvorvidt vi alle bliver nødsaget til ændre livsform, og om verdens mindre privilegerede befolkninger fortsat bør stræbe efter at kopiere den livsform der gælder i de rige lande (jævnfør boksteksten). En ukontrolleret fortsættelse af de nuværende tendenser risikerer at skabe fattigdom på nye måder – også i vores del af verden. Nogle vil mene at den gør manglen på en tilstrækkelig politisk dimension i globaliseringen stadig mere åbenlys.

Den globale ulighed

Den økonomiske vækst der har ført til en så mærkbar reduktion af fattigdommen i verden, har – paradoksalt nok – ført til en anden problematisk udvikling: uligheden i de enkelte stater er globalt set øget voldsomt. Umiddelbart skulle man jo tro at færre fattige betød mindre ulighed, en sammenhæng der

Figur 4.11 Den globale indkomst- og formuefordeling 2021

kendes fra mange europæiske landes omdannelse til moderne velfærdsstater. Men de seneste årtiers udvikling på globalt plan tyder på det modsatte. Siden midten af 1980'erne er den såkaldte gini-koefficient steget i langt de fleste af verdens lande – og særlig markant i nogle af de lande med den største vækst.

Da Kina i perioden 2002-2007 havde vækstprocenter på over 10, var den procentvise stigning i indkomsten for den rigeste tiendedel af befolkningen over dobbelt så høj som for den fattigste del, hvilket endte med en forskel i indkomst på 1:25. Indien har oplevet en tilsvarende øgning af indkomstgabet mellem befolkningsgrupperne. Også i de rige lande er gini-koefficienten steget betragteligt. Det gælder ikke mindst i USA hvor store dele af middelklassen i flere årtier ikke har oplevet nogen reallønssstigning, mens den rigeste 1 procent fra 1980 til 2016 er gået fra at modtage 11 procent af de samlede indkomster til at modtage 20 procent. Globalt set er skævheden endnu større idet den øverste 1 procent af verdensbefolkningen i dag inkasserer knap en fjerdedel af alle indkomster (22 procent i 2016), mens de fattigste 50 procent står for under en tiendedel (se figur 4.11). Og også

her er gabet øget siden 1980. Trods fattigdomsreduktionen kan man generelt sige at de rige er blevet meget mere rige end de fattige er blevet mindre fattige.

Den globale økonomiske indkomstulighed der fremgår af figur 4.12, er større end på noget tidspunkt siden 2. Verdenskrig. Og billedet forstærkes når man ser på hvordan fattigdomsreduktionen fordeles sig på de forskellige regioner i verden (se figur 4.10). Der er her tale om et markant spring mellem den reduktion der har fundet sted i henholdsvis Øst- og Sydøstasien (hovedsagelig Kina og Indien) og i Afrika syd for Sahara. I alle tre regioner udgjorde procentandelen af fattige i 1990 omkring eller lidt over halvdelen af befolkningen, mest udtalt i Østasien, men i 2020 er status helt forskellig de tre steder. Særlig bemærkelsesværdig har udviklingen været i Østasien med et fald til kun 4,1 procent – altså cirka hver 25. indbygger er i dag fattig. Derimod er der i Afrika syd for Sahara kun sket en beskeden ændring, således at omkring en tredjedel stadig er kategoriseret som fattig i 2019. Tilmed er der her sket en så stor befolkningstilvækst at tallet for det samlede antal fattige udviser en væsentlig stigning.

Den store indkomstulighed der i dag er mellem verdens regioner er vist i figur 4.12.

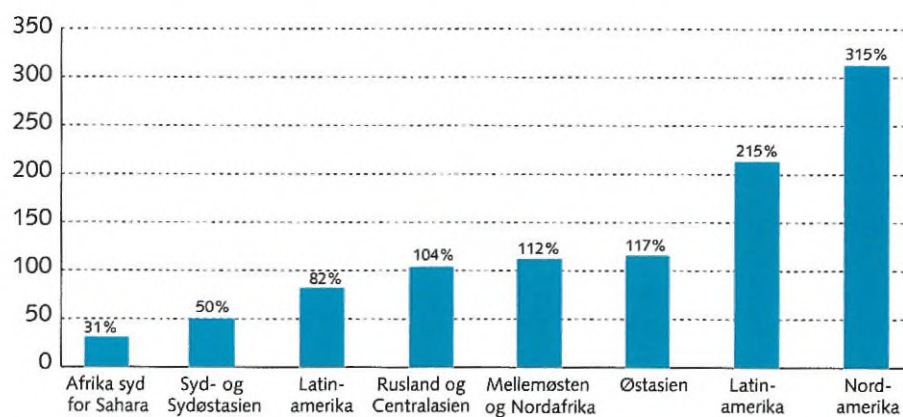
En endnu mere grel illustration af den globale økonomiske ulighed fås ved at se på hvem der ejer verdens velstand, altså formuefordelingen (figur 4.11, søjlerne til højre). Vi er i dag godt på vej til en situation hvor den rigeste 1 procent af befolkningen ejer halvdelen af alle aktiver. Holder man sig alene til de ti rigeste i verden (mangemilliardærerne), ejer de tilsammen mere end størrelsen af bruttonationalproduktet i store lande som Brasilien, Australien og Spanien – og lige så meget som den fattigste halvdel af jordens befolkning. En næsten ufattelig forskel i rigdom der er blevet stadig mere markant i de senere år. Så sent som i 2009 skulle der således næsten 400 milliardærer til før deres aktiver udgjorde halvdelen af de dårligst stilledes.

Global ulighed kan opgøres på mange måder. Med andre metoder end de ovenfor anvendte er det også muligt at påvise positive tendenser. Hvis man i stedet for at tage udgangspunkt i de enkelte landes gini-koefficienter lægger den globale gini-koefficient til grund, er uligheden i verden i disse år på retur. Den globale koefficient kan enten bereg-

nes ud fra hvert lands gennemsnitsindkomst (jo større forskel mellem de højeste og laveste gennemsnitsindkomster jo større koefficient), eller ved at betragte verden som en helhed og gå ud fra indkomsten hos hver enkelt individ, svarende til udregningen af den nationale koefficient. Sådanne beregninger viser at forskellen i indkomst mellem lande har været voksende indtil cirka 1980 og herefter har vist en faldende tendens. Også forskellen i de individuelle indkomster målt på globalt plan er i dag for nedadgående.

En meget væsentlig del af forklaringen på denne positive udvikling er den stærke økonomiske vækst i Kina, Indien og en række andre hidtil fattige lande. Tidligere talte man om en Tredje Verden præget af underudvikling og manglende økonomisk fremgang (Første og Anden var Vest og Øst under Den Kolde Krig). Den omtalte udjævning af indkomstniveauet mellem verdens lande har gjort betegnelsen nærmest ubrugelig. Gruppen af tredjeverdenslande er i dag i økonomisk henseende splittet op, idet en række af dem nu tilhører en mellemindkomstkategori, mens andre foreløbig er ladt i stikken. I en ny

Figur 4.12 Gennemsnitlig indkomst i verdens regioner, 2021

opdeling af verdens lande tales i dag om Det Globale Nord og Det Globale Syd.

Har globaliseringen gjort verden mere retfærdig?

Fattigdomsreduktionen og den økonomiske fremgang i store dele af den tidligere Tredje Verden har på mange måder ændret billedet af den verden vi lever i. Nord-Syd-opdelingen er blevet mere udflydende, og opfattelsen af at u-lande var henvist til evig tilbagestående er blevet gjort til skamme. Oplevelsen af at verden økonomisk set er uretfærdigt indrettet bliver imidlertid ikke nødvendigvis mindre heraf – snarere tværtimod når der tages højde for de stigende uligheder der blev fremhævet ovenfor. De fleste hæfter sig ved de *relative* forskelle i indkomst og formue, og i den henseende er verden på vej mod stadigt større skævheder. Og med disse skævheder følger en række uheldige konsekvenser for stabiliteten i verden.

Historisk set har økonomisk ulighed været årsag til voldelige konflikter, samfundsmæssige omvæltninger og fremkomsten af yderliggående politiske bevægelser i mange lande i vores egen del af verden. Eksempler strækker sig lige fra den franske revolution i slutningen af 1700-tallet og den russiske i begyndelsen af 1900-tallet til dette århundredes kamp mod økonomiske eliter under det arabiske forår i 2011 samt den nye højrenationale og fremmedfjendtlige bølge i de fleste EU-lande og i USA. Økonomisk ulighed er forbundet med en lang række andre sociale forskelle – både hvad angår helbredstilstand, uddannelsesmuligheder og arbejdsforhold. Og disse forskelle får større politiske følger jo mere åbenlyse de er, og jo mere samkvem der er mellem borgerne i et samfund. En tilsvarende udvikling finder i dag sted på globalt plan hvor globaliseringen både er med til at

gøre forskellene mere åbenlyse og fører til større samkvem på tværs af grænserne. Det er udsigten til at den stigende økonomiske ulighed risikerer at få samme konsekvenser i en global sammenhæng som den hidtil har haft i en national, der får ledere overalt på kloden til at pege på den som en af de største trusler mod stabiliteten i verden.

Men mens der ikke er megen tvivl om at globaliseringen har haft positive effekter på vækst og fattigdom i verden, er det omstridt i hvor høj grad den også er ansvarlig for den stigende ulighed. For at afklare det forhold er det nyttigt at tage udgangspunkt i figur 4.15 nedenfor. Der er her anført to udefrakommende årsager til ulighed i et samfund: teknologi og globalisering. Men ifølge figuren er det landets egne politikker der er afgørende for hvordan de ydre ulighedsskabende faktorer slår igennem. For eksempel er det af betydning hvilken politik der føres med hensyn til at sikre uddannelse til alle, eller om alene markeds kræfterne får lov at slå igennem ved lønfastsættelse. Den stigende globale ulighed kan altså under alle omstændigheder ikke kun tilskrives globaliseringen. Og som det fremgår af figuren, kan det endvidere hævdes at globaliseringen må dele plads med den teknologiske udvikling hvad angår ydre forklaringer.

Der er i hvert fald to årsager til at globalisering i sig selv fører til større ulighed. Den ene vedrører bagsiden af dens positive effekt på væksten i verden. Netop det forhold at et lands inddragelse i globaliseringen fører til øget vækst, betyder at der opstår større økonomiske forskelle mellem de globaliserede og de mindre globaliserede lande. Nogle lande som Kina og Indien løber forud for andre som de afrikanske syd for Sahara. Men her er der kun tale om en effekt mellem hidtil tilbagestående lande; alt i alt viser tallene at forskellen i økonomisk velstand mellem rige og fattige lande mindskes. Og med hensyn til de

afrikanske lande peger den seneste udvikling på at mange af dem – måske i kraft af globaliseringen – er ved at hale ind på de mere fremskredne udviklingslande. Noget kunne derfor tyde på at denne faktor er midlertidig.

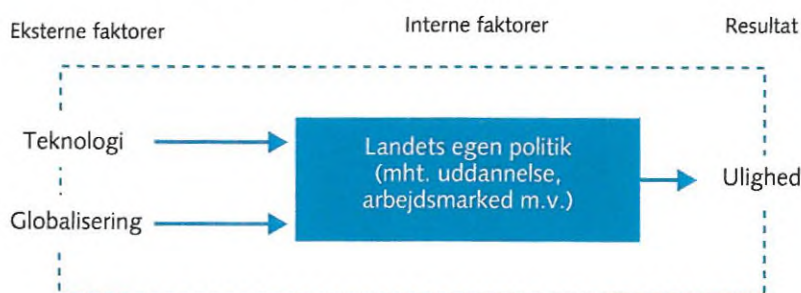
Den anden årsag vedrører det som en forsker har kaldt den 'globale stjerne'. Globaliseringen betyder at arbejdsmarkedet er blevet globalt. Det indebærer at arbejdskraft til en virksomhed i princippet kan rekrutteres fra det fjerneste sted på kloden, og det har i sig selv en ulighedsskabende effekt. Efterspørgslen efter arbejdskraft retter sig ikke kun mod den bedste i et land men mod den bedste i hele verden. Det gør specialister og topledere til 'globale stjerner' der herigennem kan sikre sig hidtil usete høje lønninger. Det er muligt at underbygge teorien om de globale stjerner ved at undersøge lønstigningstakten i den allerøverste del af indkomstpyramiden i de lande hvor virksomhederne i vid udstrækning rekrutterer deres ledere globalt. I USA har den øverste ene procent inden for de sidste 30 år således i gennemsnit øget deres indkomster 10 gange mere end de nederste 90 procent – og den øverste 0,1 procent 20 gange mere. Der var i 2017 i alt 33 amerikanske virksomheder hvor den gennemsnitlige direktørløn var over 1.000 gange højere end den almindelige lønmodtagers. Et resultat der til-

syneladende hænger sammen med den forstærkede globalisering.

Andre vil imidlertid argumentere for at det snarere er den teknologiske udvikling der kan forklare den stigende ulighed. Mere avanceret teknologi kræver mere specielle kompetencer, og det kan være en af hovedårsagerne til efterspørgslen efter globale stjerner. Men nok så væsentligt er at teknologien overflødiggør den ufaglærte arbejdskraft, og så længe uddannelsen halter bagefter, vil der opstå en stigende lønkløft mellem den meget efterspurgt del af arbejdskraften der besidder særlige kvalifikationer, og dem der bliver overflødige. I virkeligheden er det dog svært at skelne mellem teknologi og globalisering som ulighedsskabende faktor. De to faktorer betinger hinanden. Den ny teknologi er med til at drive globaliseringen frem (jævnfør figur 4.2, s. 120), men omvendt er globaliseringen også en vigtig forudsætning for de teknologiske fremskridt.

Sociologer har også bidraget til at forklare hvordan globaliseringen indvirker på uligheden. Det gælder især den nu afdøde polske sociolog Zygmunt Bauman. Han har således peget på at den afhængighed der op gennem historien har eksisteret i den enkelte virksomhed og i det enkelte land mellem en over- og en underklasse, ikke længere findes i en glo-

Figur 4.13 Forklaringer på global ulighed

Kilde: Med inspiration fra Jensby og Brøndum: *Ulighedens mange ansigter* s. 236, Columbus 2014.

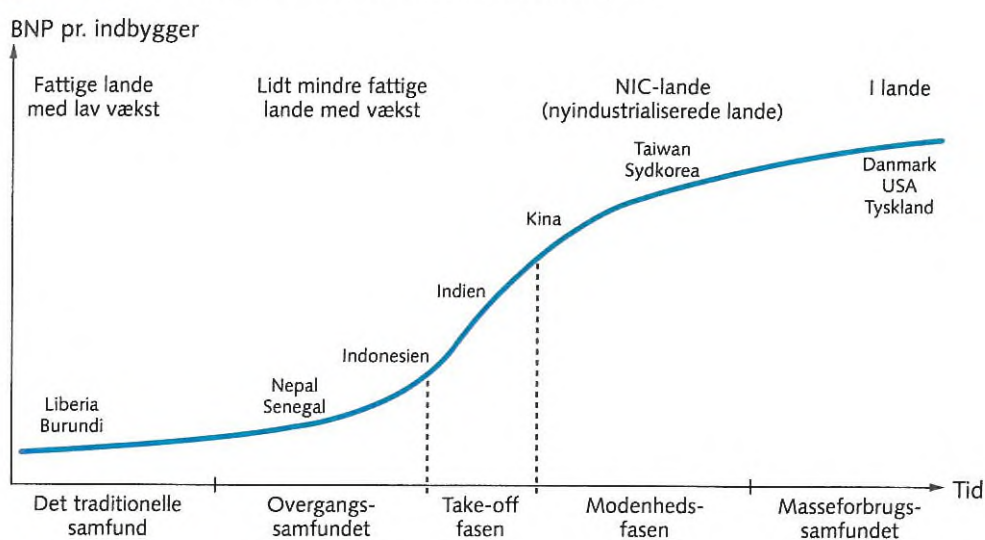
baliseret verden. De to parter har ikke længere som tidligere behov for hinanden. Både den indbyrdes kommunikation og villigheden til at indgå kompromiser er derved blevet væsentligt indskrænket – og det er med til at øge uligheden. Bauman er også ophavsmand til teorien om opdelingen mellem turister og vagabonder. Den vedrører opdelingen mellem globaliseringens vindere og tabere, jf. figur 1.17, s. 37.

Som afslutning på dette kapitel rejstes et mere overordnet spørgsmål: Peger den vækst

og fremgang som globaliseringen uden tvivl er med til at forårsage, overhovedet i den rigtige retning? Den stigende ulighed er her ikke det eneste relevante forhold. Spørgsmålet om vækstens grænser er et andet, jf. boksen s. 138. Generelt kan man opstille to modeller for samfundenes udvikling. De vedrører specielt hvilken vej økonomisk hidtil tilbagestående samfund bør vælge, men bæredygtighedsdiskussionen og klimaudfordringen gør dem også relevante for holdningen til udviklingsbegrebet i de rige samfund.

hefter:
På linje
til
forslag
(x i
du nu
😊)

Figur 4.14 Walt Rostows faseteori med landeeksempler

Kilde: Jacob Graves Sørensen: International økonomi 2 (Columbus 2018).

Figur 4.15 Udviklingsbegrebet – to modsatte opfattelser

	Traditionel liberal opfattelse	Alternativ kritisk opfattelse
Idégrundlag	Mulighed for ubegrænset økonomisk vækst; individualisme; vestlige nationalstater som model	Vægt på tilstrækkelighed, social deltagelse og kollektivism; mange mulige statsformer
Mål	Moderne, vare- og serviceproducerende samfund baseret på frie markeder = kapitalisme	Bæredygtige samfund i social, kulturel, politisk og økonomisk henseende
Proces	'Top-down'; alle lande følger samme forløb; vigtigt at deltage i globaliseringen	'Bottom-up'; lokale initiativer og regionalisering; statslig styring frem for globalisering
Fattigdom	Mangel på penge til tilfredsstillelse af materielle behov; 'income poverty'	Manglende muligheder ved egen hjælp at tilfredsstille materielle og ikke-materielle behov; 'human poverty'
Globalisering	Plussumsspil: kun vindere; fattigdomsreduktion vigtigere end ulighed; stigende harmoni og fred i verden	Nulsumsspil: tabere og vindere; forskel center/periferi og by/land medfører konfliktrisiko

Den første søjle i skemaet indeholder nogle af hovedelementerne i den såkaldte moderniseringsteori der længe var dominerende inden for udviklingsforskningen. Antagelsen er at alle samfund gennemløber de samme faser frem mod den tilstand der kendetegner de moderne vestlige industri- og servicesamfund, og at de tilbagestående lande blot er forsinkede i udviklingen. I den mest kendte udgave af teorien, Walt Rostows faseteori (se figur 4.14, s. 143), opereres med fem faser: traditionelt landbrugsamfund, skabelse af forudsætninger for industrialisering (opsparing, politiske institutioner), take-off fase (omfattende investeringer og forbrugsvækst starter god cirkel), modenhedsfase (hele samfundet inddrages), masseforbrugets epoke. Iflg. moderniseringsteorien er udviklingen bestemt af en top-down mekanisme: den velstand der gennem investeringer ophobes i de rigere lag af befolkningen siver gradvist nedad og kommer alle tilgode. I den proces er udenlandske investeringer i dag en afgørende forudsætning for udvikling i de lande der ikke har gennemløbet alle faserne.

Moderniseringsteorien kritiseres af afhængighedsteoretikere der ud fra en marxistisk for-

ståelse anskuer verden i et konfliktperspektiv: rige lande udbytter de fattige. Der sker derfor ikke den automatiske overgang fra den ene fase til den anden som moderniseringsteorien opererer med; og udviklingen snarere hæmmes end fremmes af at de tilbagestående landes tætte økonomiske samkvem med de rige. Hvordan udbytningen foregår forklares på forskellig måde. Wallersteins verdensordensmodel gengivet s. 132-133 er én måde. Andre modeller er opstillet af André Gunder Frank og Samir Amin. I Franks metropol-satellit model overføres det økonomiske overskud i flere led fra den lokale bonde til de store virksomheders hovedsæder i de mest magtfulde stater. I Amins produktionssektormodel skaber afhængigheden af udenlandsk kapital en stærkt opdelt økonomi i de tilbagestående lande, hvorfor de frugtbare koblinger som moderniseringsteoretikerne taler om, udebliver. Den kritiske teori (skemaets anden søjle), har sit udspring i afhængighedsteorien, men inddrager nyere opfattelser om bæredygtighed og 'det gode liv'. Med det sidste hentydes bl.a. til begrebet 'human poverty', hvor fattigdom defineres bredere end det sker i moderniseringsteoretikernes 'income poverty'.